

Министерство образования Республики Саха (Якутия)
Муниципальное учреждение «Муниципальный орган управления образования»
Муниципальное бюджетное образовательное учреждение
«Сунтарский политехнический лицей интернат»

проект

«Уол оҕо – норуот кэскилэ»

Яковлев Степан Ионович
СПТЛ-И баспытаатала

Оџо-олоџу салџааччы. Киһи-аймах историятыгар оџону иитии ньымалара араастар. Хас биирдии норуот үйэлэр тухары муспут ньымалара сайдыы кэмигэр сөп түбэһиннэрэн, омок олорор айылџатынан, олоџун оңкулуттан көрөн уларыйар.

Сахаларга «Уол оџо төрөөтөџүнэ оннооџор суор үөрэр» диэн өс хоһооно баар. Эр киһи, олонхолуу этгэххэ, Орто дойду олоџун онороору айыллан төрүүр. Дьон-сэргэ хоһуун ыал аџатынан киэн туттар. Ол иһин биһиги өбүгэлэрбит уол оџону иитэргэ улахан болџомтолорун уураллар.

Бүгүммү олохпут сүрүн тосхоло – оџону төрөөбүт айылџатыгар сөп түбэһиннэрэн, алтыһыннаран, уолу-кыһы айылџатын быһыытынан арааран, кэм-кэрдии хаамыытынан салайтаран, ол аата оџону төрүт үгэскэ олоџуран иитии-үөрэтии, уһуйуу буолар.

Бырайыак «Уол оџо – норуот кэскилэ».

Объект: Уол оџону иитии уратылары, ньымалара.

Предмет: Норуот педагогикатыгар тирэбирэн, саха төрүт үгэһин туттан уол оџону иитии.

Сабаџалааһын: Саха төрүт үгэһин туттан хас биирдии саха ыала, оџо тэрилтэтэ уол оџону иитиини диринник толкуйдаан, ырытан, үөрэтэн көдөџүнэ эрэ, билинни уустук олоххо сахалыы укулааттаах, сизрдээх-майгылаах, бигэ туруктаах эр киһини иитэн таһаарабыт.

Научнай сүолтата: Уол оџону норуот педагогикатыгар тирэбирэн иитии.

Сыала: Уол оџону иитиигэ өбүгэ төрүт үгэстэрин нөнүө ис уйулџатын уһугуннаран, киһи быһыытынан сайыннарыы.

Бырайыак соруктара:

1. Уол оџо этэ-сиинэ чэгиэн буоларыгар эрчийии.
2. Төрөөбүт дойдуну харыстыырга, сатаан көмүскүүр киһи буоларыгар иитии.
3. Оџо дьөџурун көрөн ону салгыы сайыннараыгар сүбэлээһин.
4. Уол оџону аныгы олох тас дьайыыларыттан тэйитии.

Уол оџону иитиигэ корсор сүрүн кыьалџаларбыт манныктар:

1. Уол оџо хара төрүүџүттэн үксүгэр дьахтар иитиитигэр, такайыытыгар, буйуутугар-харайыытыгар сылдыар. Оџо садыгар да, оскуолаџа да буоллун үксүн дьахтар иитээччи-үөрэтээччи илиитинэн ааһар. Ол түмүгэр, уол оџо айылџатыттан тэйэр.
2. Былыр оџо кыра сааһыгар эһээ-эбээ үөрэџэ ордук чугас буолара. Билинни кэмнэ биир сүрүн итэџэспит диэн кырдыаџастартан тэйдибит, кинилэр сүбэлэрэ-амалара тийибэт дии саныбын.

3. Уол оџону иитиигэ-үөрэтиигэ оскуолаџа эр киһи учуутал аџыйаџа эмиэ охсор. Норуот тылынан уус-уран айымньыларыттан көрдөххө, уол оџо элбэхтик эрчиллэн эр бэрдэ буолар.

Үлэ сүрүн хайысхалара

Сайыннарар, иитэр, бодорунар хайысха:

- Интернакка „Эрчим“ уолаттар түмсүүлэрин тэрийии, сайыннарыы;
- Уол оџону сайыннарарга, иитиигэ үлэ араас формалара
- Ытыллар үлэлэр

I туьумэх. Бэлэмнэнии үлэ – 2016- 2017с.с.

- ❖ Интернакка проект оноруу;
- ❖ Уол оџо эрчиллэригэр усуллубуйаны тэрийии, эрчиллэр хос оноруу;
- ❖ Бырайыакка сыһыаннаах литератураны үөрэтии.

II туьумэх. Олоххо киллэрии.

- ❖ Тэрилтэ иһигэр көмүскээһин - 2017 сыл
- ❖ Уол оџону араас күрэхтэргэ кытыннарыы - 2017 сылтан сабалаан.

III туьумэх. Түмүктүүр кэм.

- ❖ Уол оџону норуот үгэстэригэр тирэбирэн иитии улэтин ырытыы, сыаналаабын;
- ❖ Ытыллыбыт үлэнэн матырыяаллары түмүү, ырытыы, түмүктээһин, сана таһымна тахсыы;
- ❖ Уопуту тарџатыы;

Уол о5о5о дьайыылар

Айыллыбыт күнэ-дьыла

Ийэ иһигэр сылдьан

Ийэ – а5а

Эһээ – эбээ

Бэйэтин саастыылаахтара

О5о саада

Учуутал, оскуола

Кыыс

Тастан киирэр дьайыылар

Общество

Уол о5о үлэтэ

- тэлгэһэ хаарын күрдьэр
- мас хайыгар, кыстыыр
- уу таһар
- тиэргэн ыраастыыр
- күрүө-хаһаа өрөмүөннүүр
- тутууга көмөлөһөр
- дьиэ тэрилин өрөмүөннүүр
- о5уруот аһын үүннэрэр, хомуйар
- буор таһар, кутар о.д.а

Уол о5о майгыта	<ul style="list-style-type: none">- киэң кө5үстээх- эйэ5эс- кырдыа5аһы ытыктыыр- аһыныгас- көмүскээччи- тулуурдаах
Уол о5о тугу сатыахтааҕа	<ul style="list-style-type: none">- уһанар- бултуур- бэйэтин кыанар- үлэһит- сатаан көмүскэнэр- техника5а сыһыаннаах
Уол о5о дьарыга	<ul style="list-style-type: none">- үөрэх- эрчиллии- үлэ- булт- дьобуру сайыннарыы

Үлэм хайысхалара

Уол оџону бұлка үһүйүү

- саанан ытыыга
- куска мончуук анньарга
- туһах иитиигэ
- сохсо туруорарга
- ойуурга сылдыар үгэстэри тутуһарга
- кыыл, көтөр сырыытын кэпсээһин
- булчут ильдэ сылдыар мала
- илими хайдах түһэрэргэ
- балыгы хайдах араарарга
- тыыны эрдэргэ
- күн-дьыл туругун кэтээн көрөргө
- булт тириитин сүлэргэ
- балыгы ыраастыырга
- бириэмэни билэргэ
- дурда оносторго
- булчут ыт оџотун таларга
- куобабы маньырга
- тулуурдаах буолууга
- айылбаны харыстыырга
- болџомтолоох буолууга
- харыс тылы туттарга

Күйүүр күрөџэ

хамаанданан

биирдишилээн

- ким урут ойбон тэһэрэ
- ким бастаан балык таһаарара
- биир таһаарыыга элбэх балыгы ылыы
- саамай улахан балык
- ким элбэх ойбону алларара
- балыгы түргэнник астаан буһарыы
-

Сиргэ-дойдуга сылдын

1. Кутаа оттунар, чэй өрүнэр, отуу оностор.
2. Хайысханы быһаарар, күнү-дьылы кэтээн көрөр.
3. Бултуур, балыктыыр, сир астыыр, оттуур .
4. Айылбаны харыстыырга үөрэнэр.

Походка сылдыы түһата

сатыы

хайыһарынан

- сибизһэй салгынынан тыныны
- тулуурдаах буолуу
- эт-хаан эрчиллиитэ
- айылбалыын алтыһы
- кулуһун оттуу
- чэй, күөс өрүнүү
- сиргэ-дойдуга сыһыан
- өй-санаа ырааһырыыта
- бэйэ-бэйэбэ көмөлөһө үөрэнии
- отуу уотун уратыта

Байыаннайга эрчилли

- Строевой бэлэмнэнии
- Хааман иһэн повороттары оңоруу
- Стройтан тахсыы
- Начальникка кэлэн рапордааһын
- Чиэс биэрии
- Противогаз кэтии
- Сыал ытыы
- Автоматы ыһыы – таңыы
- Тардыныы
- Званиелары ыйытыы
- Мэхэйдэрдээх сүүрүү
- Граната бырабыы

Уолагтар күрэхтэрэ

таһырдыа	дьиэбэ
<ul style="list-style-type: none">- тонуу хаарынан сүүрүү- салааскаба олордон сүүрүү- ыраабы бырабы- уот оттон чэй өрүү- хапсабай- кууллаах хаарынан охсуһуу- бабанаба ытты- сүксэ сылдьан сууларыта тардыһы	<ul style="list-style-type: none">- көрдөөх эстафета- ыйытыга эппиэт- мас тардыһы- сыал ыты- дьобуру көрдөрүү- кырынаастааһын- тутум эргиир- гиря анһы- көтөх ынабы туруоруу- ыстаны

Кэтэһиллэр түмүктэр

Уол оҕону айылбатыгар сөп түбэһиннэрэн, норуот педагогикатыгар олобуран дьулуурдаах, тулуурдаах, чөл олохтоох, ыраас өйдөөх санаалаах, кыайыгас, эт-сиин өттүнэн буһаран-хатаран иитиллиэхтээх. Оннук иитэргэ айылбаны кытта алтыһыннаран, айылбаба үгүстүк сырытыннаран, оҕону аныгы олох тас дьайыларыттан тэйтэн иитэн табаары.